

I. N. 7.

DISSERTATIO GRADUALIS,
VERAM NOTIONEM

VOCIS πολλοὶ Rom. V: 19.

ERUENS,

Cujus PARTEM POSTERIOREM,

*Consent. Ampliff. Facult. Philosoph. in Academia
Aurica,*

PRÆSIDE

VIRO *Maxime Reverendo atque Celeberrimo*

**D. NO ISAA CO
ROSS,**

S. S. L. L. PROFESS. Reg. & Ord.

ET

FAC. PHILOSOPH. h. t. DECANO Maxime Spectabili.

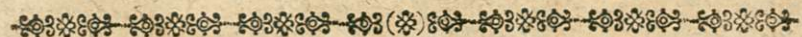
Bonorum disquisitioni subjicit

JACOBUS CAVONIUS,

ABOÆ-FENNO.

In Auditorio Majori die XXI. Maji, MDCCLX.

H. A. M. C.

ABOÆ, Impressit DIRECT. & TYPOGR. Reg. Magn. Duc.
Finland, JACOB MERCKELL.

Admodum Reverendo atque Praclarissimo VIRO,

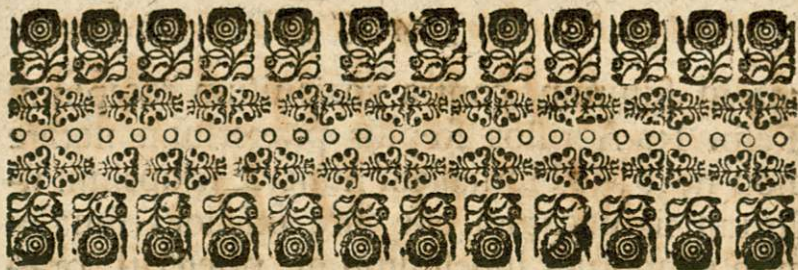
**D. NO ABRAHAMO
MIÖDH,**

Ecclesiæ Naguënsis PASTORI & PRÆPOSITO longe meritissimo. Nofocomii proxime adjacentis Ephoro dignissimo, ut Patrono antea benignissimo, ita nunc Fautori & Evergetæ, qua par est observantia colendo.

Beneficiorum Tuorum, eorumque haud vulgarium, quibus me non solum eo tempore, quo, quinque abhinc annis totum biennium pignorum Tuorum institutioni præfui, verum etiam toties postmodum, quoties mihi data fuit occasio Tua bonitate fruendi, benigne amplexatus es, memoriam dum recolo, recolo autem semper, mihimet temperare non potui, quin exorto tandem die expectato chartaceum hocce Tibi, Fautor & Evergeta, consecrarem munus, non tantum pro more, quantum ex amore & veneratione. Hunc itaque meum conatum, ea, qua soles benignitate ut excipias & favoris Tui radios in me in posterum transfundere pergas, est, quod enixe rogo. Quod reliquum est, voveo, velit DEUS T. O. M. Te omni felicitatis flore beare, ut in Ecclesiæ emolumentum, Tuorumque omnium gaudium & solatium certissimum, exoptatissimum, quam diutissime vivas. Permansurus

NOMINIS TUI

humillimus cultor,
JACOBUS CAVONIUS.

§. 1.

Oci ^{πολύ} Rom. V: v. 19. occurren-
ti postquam fixum in Parte pri-
ori dedimus significatum, pro-
missi ibidem facti memores ad
rationes illas, quibus cum Gerhardus, tum
alii usi sunt, saltem uti possunt, quæque si-
mul nostræ expositioni adversantur, occasio-
ne hujus dicti, ceu fulcris firmissimis suum
de æterno evangelio superstruere conati sunt
dogma, diluendas eo lubentius pedem promo-
vemus, quo certius nobis persuasum est, cona-
mina nostra Tibi, C. L. haud displicitura.

Omniū primo adversarius quicumque
noster hac objectione, quæ non sine specie
quadam nobis vel saltem parum in Philolo-
gia versatis objiceretur, lacescere posset: Ao-
risti ^{καλεσθησων}, adeoque præteriti sensum mu-
tas

tas in futurum, contra vocis usum receptum. Resp. I:o Aoristos scœpius præteritum notare non nego, sed formalem hunc & proprium illorum significatum esse jure inficior; sunt enim temporum indefinitorum, præteriti, præsentis & futuri indices, conf. Glass. in Gr. Sacra lib. 3. Tract. 3. p. 53. can. 47. p. m. 645. sq. Exempla sacra futurum indicantia v. g. Joh. XV: 6. Rom. VIII: 30. item profana affatim prostant, conf. Raphel. in ann. in Nov. Test. ex Xenophonte ad Luc. I: 51, p. 85. & Glass. l. cit. p. 646. seq. Ergo genuinæ significationi Aoristi vis non infertur, dum per futurum hoc loco exponitur. II:o Neque tamen præteriti & præsentis significatio heic excluditur. Tempore enim Pauli multi in *aisia* mortui jam erant damnati, scilicet in judicio particulari, multi tum supremum obeuntes diem actu damnabantur, multi in judicio universali erant damnandi. Tria itaque hæc temporum momenta, Aoristo actum continuum designante Paulus comprehendit, ut tamen ad solennissimum peccatorum *κατάστασις* in judicio extremo futuram præcipue digitorum intendat. III:o Quo jure Gerhardus futurum *καταστασῆναι* in apodosi hujus
 versus

versus supplem. p. 23. de actu continuo exponit hoc modo: multi jam sunt justificati, justificantur, justificabuntur, eodem ego, Aoristum pro actu continuo accipiens, fruar.

§. II.

Tο πολλαὶ omnes sine limitatione denotare probaturus Gerhardus urget articulum οἱ. Wer sind dann / inquit die viele / die durch eines Gehorsam werden gerecht dargestellt werden? respondet: Daß müssen ja auch freylich alle Menschen seyn / welches / denn der im Griechischen Text dabey gesetzte Articulus οἱ πολλαὶ deutlich anzeigt / nemlich eben die viele / die durch eines Ungehorsam Sünder geworden / eben diese viele Sünder / i. e. alle Menschen / die werden durch eines Gehorsam gerecht dargestellt werden / conf. Syst. ejus cap. IV. §. 432. p. 353. Quam opinionem confirmare studet ex hac Glassii regula: *Adjectivum in primis cum articulo ο postum ad substantivum non remotius, sed propius antecedens est referendum.* vid. loc. cit. p. 380. §. 478.

Resp. I:ο Cum, vel me non monente, quisque perspiciat, comparisonem hic institui ab *oppositis*, in qua nomen multi repetitur, & usum loquendi exigere, ut, quoties

adjectivum multi, vel in comparatione, vel in oppositione reperitur, illud particularem pariat sensum §. III. P, pr. manifestum est, nos non sine causa a Gerhardo dissentire. Nec II:o emphasis, quam articulo *οι* affingit, ipsum quidquam juvat, conf. Glassii Gram. S. lib. 3. Tract. 2. can. I:um & III:um, qui hoc in puncto nostras in primis tuetur partes & hujus est tenoris: *Ex curiosa & minus necessaria articuli consideratione falsæ hypotheses & errores facile oriri & inveni possunt.* Fallit igitur, falliturque turpissime dum τὰς πολλὰς in apodosi eosdem esse ac τὰς πολλὰς in protasi sibi persuadet. Regula denique Glassii a Gerhardo citata ineptissime huc applicatur. Nam in nostro loco sunt duo adjectiva πολλοὶ in apodosi & πολλοὶ in protasi. Jam vero Glassius non dicit adjectivum referendum esse ad proximum adjectivum, quasi πολλοὶ in apodosi referri debeat ad πολλοὶ in protasi, quod ne per somnium quidem ipsi in mentem venit. Utrumque adjectivum in nostro loco scilicet πολλοὶ in protasi, idemque in apodosi habet suum substantivum per ellipsin facile subintelligendum scilicet ἀθεοποιοί. Si dixerō
V. C. ut multi efficaciam verbi divini resistunt, ita
multi

multi eidem non reluctantur. Ibi *utrumque multi* suum respicit substantivum scilicet homines. Quis vel bardus hanc auderet proferre interpretationem: *multi*, qui non reluctantur sunt *iidem*, qui resistunt? Ergo *πῶλοι* in protasi & apodosi nostri dicti sunt non *iidem*, sed longe diversissimi.

§. III.

INstat ulterius Gerhardus: Das adjectivum mit seinem articulo *οἱ πῶλοι* kan ja ordentlich Weise nicht auf die weit-entlegene Glaubige/ sondern muß vielmehr auf die nächsten *πῶλοις ἀμαρτωλοῖς* gehen. Resp. Mirum in modum vel ipsi constructioni grammaticæ alampam hic impingit noster adversarius, simulque membra propositionum logicarum in protasi & apodosi versus nostri misere confundit. Protaseos propositio, omissis tantisper quibusdam determinationibus, est: *Multi constituuntur peccatores, apodeseos: multi constituentur justi.* Hic vel pueri perspiciunt, *subjectum* utriusque enunciationis esse *οἱ πῶλοι* five *multi* cum subintellecto substantivo, *ἀνθρώποις*, sine alterius ad alteram relatione; *ἀμαρτωλοῖς* autem pertinere ad *predicatum* protaseos, ceu ejus determinatio. *πῶλοι* itaque, ceu

ceū subjectum in apodosi non potest salvis regulis referri ad substantivum aliquod, quod in protasi, *predicato*, ut determinatio adhæret. Frustraneus enim est Gerhardus, dum queritur τὸ πολλοὶ in apodosi male a nobis referri ad remotius subjectum, credentes puta, quos in versu 17. innuit Apostolus. Id namque neque qua vocis πολλοὶ *significatum formalem*, quo ingentem quidem, sed indefinitam turbam notat, neque qua *constructionem grammaticam* a nobis fit, præsertim cum quod ad hanc attinet, sollicite inculcemus τὸ πολλοὶ in apodosi simpliciter & absolute poni, sine ulla relatione grammatica ad præcedens quoddam substantivum, eo quod, per ellipsin substantivum suum scilicet ἀιθεροποιεῖς implicite jam includit. Quod vero hi multi homines, qui secundum comma 19. justificabuntur, iidem sint credentes, qui versu 17. designantur, id non ex formali τὸ οἱ πολλοὶ acceptione, nec ex grammaticis construendi regulis, sed ex indole *predicati* sequitur.

§. IV.

III:0 **O**Mnes illos Calvinismi reos postulat, qui πολλοὶ in loco nostro non *omnes*, sed *quosdam* interpretantur, Lutheranis,

nis, si hoc faciant, transfugarum crimen impingens. Resp. Frivole sane id nobis imputaretur. Negant Calviniani meriti Christi universalitatem, nos contraria omnia docemus, plus semel innuentes Paulum v. 18. de *adquisitione* meriti Christi *universali* loqui conf. §. VII. Part. pr. Falsissimum autem est, ullum unquam Theologorum Lutheranorum statuisse *adplicationem* & *fruitionem* ejus esse universalem, quippe quæ ab illis in apocatastaseos patronis maximo omnium consensu rejecta & explosa est. Id quidem a nostris contra Calvinianos monetur: vocem *πᾶσι* non derogare quidquam propositionis universalitati, si materia substrata eam exigat, ac Spiritus Sanctus vocem *πάντες* de eadem alibi diserte adhibeat v. g. Matth. XX: 28. coll. cum 1. Tim. II: 6. At Gerhardus non nisi ad Neomenia Latina nobis locum adferet, ubi Scriptura diserte adfirmet: *πάντες δίκαιοι κατασφησονται.*

§. V.

PAULO majori cum specie IV:º nobis objicit v. 20. de *gratiæ superabundantia præ peccato*: nos autem dum *quosdam* tantum, non *omnes* justificandos docemus & salvandos,

gratiam Christi peccato viribus longe inferiore reddere. Resp. Unde probas, mi Gerharde, gratiæ præ lapsu abundantiam considerari hic ratione objecti, sive hominum, qua numerum spectatorum? Annon dantur alia membra comparationis? nonne potuisset Apostolus hic respicere efficaciam & sufficientiam meriti Christi, quæ infinita est, & cum qua neque extensive ratione quantitatis, neque intensive peccati efficacia comparari potest. Quod vero actu merito Christi non fruuntur, id non detrahit quidquam ejus infinitæ sufficientiæ, sed ipsorum hominum culpa accidit. Possent plura comparationis membra adduci, sed conf. Systematicos, Commentatores & in primis Balduinum in Catech. Apostolica, sive Commentarium in Epistolam ad Romanos cap. V. partem priorem & quæstionem VII. p. 371. seq.

§. VI.

Contra nostram de voce πολλοι notionem etiam Petersenius insurgit hisce verbis, quæ a Gerharde repetita leguntur Syst. p. 385, §. 481, & quintam objectionem constituere possunt: Wann der Apostel durch

τὰς πολλὰς, welche durch Christi Gehorsam die
 Gerechtigkeit würcklich erlangen / und der gros-
 sen Menge aller sündigen Menschen entgegen
 gesetzt werden / nur die auserwählten verstün-
 de; so könnte er sie nicht nennen die viele / son-
 dern müssen sagen; die wenigen. Denn es
 sind ihrer so wenig / daß sie auch gar in eine
 gewisse determinirte zahl / nemlich in hundert
 und vier und vierzig tausend eingeschlossen sind.
 Apoc. VII: 4. cap. XIV: 1. zwar stehet in
 dem selben c. VII: v. 9. daß Johannes eine
 große Schaar vor dem Stuhl Gottes gesehen /
 die nicht zu zehlen gewesen. Aber wer stehet
 nicht / daß der H. Geist eben dadurch habe
 anzeigen wollen / daß auch unter den Seeligen
 ein gar großer Unterscheid sich befinden werde.
 Davon aber wollen wir jezo nicht sagen / son-
 dern wir wollen zugeben / daß die auserwähl-
 ten an sich selbst eine ziemliche große Anzahl
 austragen werden. Aber so ist doch das nach
 Gottes klaren Worten ausgemacht / daß sel-
 bige vor sich wenig zu achten / wenn man sie
 gegen dem gar großen Hauffen aller gefallenen
 Menschen hält. Denn eben darum werden sie
 in der Heiligen Schrift genant wenige. Matth.
 XX, 16. Wenn nun also / wie gesagt / der

Apostel in dem vorhabenden loco Rom. V: 19. Durch die *ἰς πολλοίς*, die außerswählten Gläubige wolte verstanden haben/ so würde er nicht das Wort: Viele/ sondern das Wort: Wenige gebraucht haben *ic.* Resp. Grati D:ne Doctor accipimus concedi a Te, & quidem ea liberalitate, ut dictum contra Te luculentissimum Apoc. VII: 9. ipsemet alleges, concedi inquam vere & merito electos dici posse *multos*. Quod enim hoc levitate minime Doctorali mox negas contendens in comparatione cum damnatis multorum nomine electos venire non posse, id ne tantillum quidem nos movet, quamdiu non probasti propositum fuisse Paulo *comparacionem* hic instituere inter electos & damnatos ratione *numeri*, quod quidem ad calendas Græcas præstabis, cum potius certissima adsint indicia, talia ne in mentem quidem Sancto Viro venisse. Sufficit nobis electorum absolute spectatorum *multitudo* a Te vel invito admissa, quantocunque demum numero damnati eos vincerent. Nec tamen sine censura dimittendum, quod pro arbitrio in tuas partes rapis locum Apoc: VII: 4. Hic de omnibus agi electis quasi rem confectam &

& dubii omnis expertem ponis. Sed transigendum Tibi prius cum interpretibus. Sunt sane, qui non vereantur Temet crassæ *ψευδομνησίας* accusare, quod hic omnes electos centum & quadraginta quatuor millium numero includi existimes; cum ipsius textus sacri inspectio evidentissime monstret in I. c. non numerum omnium electorum in genere, sed in specie quorundam Israëlitarum, certo tempore vel jam conversorum, vel adhuc convertendorum, significari. In cuius rei robur versum ejusdem cap. 9. allegant, ubi clarissime ab hisce centum quadraginta quatuor millibus v. 4. memoratis distinguuntur hi, *ἐκ παντός ἔθνους, καὶ φυλῶν, καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν*, quos nemo numerare potuit. Alii rursus interpretum in eo quidem Tecum, D:ne Doctor, faciunt, quod non restringant hos, centum quadraginta quatuor millia ad solos Israëlitas, in eo tamen a Te, se longissime removent, quod non huicce numero includant, quotquot sunt, fuerunt ac futuri sunt electi, sed confessores tantum veritatis in doctrina Apostolorum fundatos, & in vera fide permanentes intelligent. Adeoque hic poni numerum certum

& definitum pro incerto & indefinito; ut ut maximo. Sic igitur ex horum mente solus numerus fidelium Nov. Test. esset maximus, cui si fideles & electi Vet. Test. addantur, erit longe major. Nec desituuntur hi commentatores argumentis suis haud certe contemnendis. Ab utriusque classis interpretum dubiis, quamdiu tuam sententiam non liberaveris, haud ægre feres nullum a nobis argutiis tuis assensum præberi.

§. VII.

Superest, ut exceptionibus quibusdam, quæ contra argumenta pro notione, quam defendimus in cap. priori adducta sunt, vel facere Gerhardus potest, vel actu fecit, occurramus. In cap. cit. §. VIII. adversus ipsum evici ex concessis ejus non minus, quam natura comparationis sequi verba versus nostri in protasi: ἀμαρτωλοὶ κατεσθίησαν de finali damnationis executione capi debere. Adversus hoc argumentum excipi forte posset: Immo vero nullam vim hoc ipso infert Gerhardus indoli comparationis. Nam diserte in Systemate apocatastaseos docuit executionem quandam damnationis, licet inchoate, jam in hac vita premere homines, conf.

conf. eius Syst. §. 455. pag. 366. Resp. Paulo in os contradicit Gerhardus; Apostolus v. 16. *κρίμα εἰς κατάκριμα* in omnes homines transiisse affirmat. Hæc igitur duo a se invicem sollicitè distingvit ac docet non *κατάκριμα*: i. e. damnationem secundum executionem, sive inchoatam sive consummatam, sed *κρίμα* tantum, h. e. decretum DEI judicis, quo homines Pœna æterna dignos esse per legem pronunciat, nos omnes premere. τὸ: *εἰς κατάκριμα* sane clarissime manifestat *κατάκριμα* nondum actu & executive hominibus incumbere, aut adesse, sed *κρίμα* illud modo ad actualem pœnæ executionem, nisi justificatio per fidem intercedat, vergere seu tendere. Sed ne gratis quidquam dicere velle videatur noster, hanc suam de inchoata damnationis executione in hac vita fictionem argumentis quibusdam confirmare al- laborat: I:um provocat ad Eph. II: v. 3. ubi dicitur omnes *πύνα ὀργῆς* esse. Resp. Quis adversario concesserit filium iræ dici eum, quem ira pœnæ executione actualiter jam irrogata premit? Constat enim per Hebraismum filium iræ vocari eum, qui promeruit iram & eatenus est sub illa, ut decretum illum

sbm

illum poena affiendi jam fit formatum, quamvis latae sententiae executio nondum sit inchoata, sed potius dilata. Secundum Apostolum igitur omnibus hominibus incumbit reatus, h. e. obligatio ad poenam, non vero poenae inchoata executio. 2:0 Urget emphasin in comminatione divina Gen. II: 17. מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך מועד היתה מות תמות. hoc est: ex arbore, scientiae boni & mali non comedes, nam in die, quo comedes ex ea moriendo morieris. Hinc infert Gerhardus, mortem eodem ipso die, quo vescebatur fructu vetito Adamus, coepisse contra illum *actualiter* & *executive* grassari, licet haec poenae executio inchoata statim cessarit, simulac primum Evangelium de semine benedicto fuerit promulgatum. Resp. Ambabus largimur manibus necessitatem quandam moriendi, seu conditionem mortalem statim insecutam esse peccatum commissum. Quod si hoc poenae temporalis quandam executionem inchoatam dicere voluerit, non multum cum eo litigabimus; quanquam & hanc phraseologiam minus commodam & accuratam esse moneant nonnulli magni nominis Theologi. Ast, quid inde

inde præsidii Gerhardo? Controvertitur sane inter nos de morte æterna seu damnatione, quam peccatis promeruimus & quæ κατ' ἐξοκὴν est pœna peccati, non vero præcipue mors temporalis, ejusque executio; Ab hac igitur summa ἀσυλλογισία ad damnationem inchoatam concluditur. Moriuntur fideles quoque, sed quis propterea eos executive damnatos, licet inchoate tantum, contra Rom. VIII: 1. οὐδὲν ἄρα νῦν κατὰ κριμα τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπαλοῖσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. sustineret vocare? Porro, quæ Gerhardus de cessatione inchoatæ executionis in Adamo, ob πρωτευαγγέλιον concedit, ea adversus ipsum militant. Gratia enim merito Christi innixa, quæ in πρωτευαγγελίῳ promittitur, pertinet ad omnes homines, non ad solum Adamum, estque vera causa, cur DEUS in hac vita contra impenitentes non ruat ad executionem damnationis, sed eam differat ad mortem usque, immo finat homines profligatæ plane proterviæ ac perditissimos frui sua longanimitate, quamdiu heic vivunt. 3:0 pro errore suo sic pergit argumentari l. c. §. 457. de infante loquens sacro nondum lavacro tincto: Es ist die Verderbniß in dem Kinde actualiter

aliter und executive. Wo nun aber die Sünde actualiter und executive ist / da ist auch der Sünden Sold / nemlich der Tod und die Verdammniß. Welche Verdammniß denn das Kind von natur schwer gnug drücket / und zwar nicht allein imputative, denn das riecht wieder nach der Socinianischen Schule / sondern ein ungetauftes Kind liegt unter dieser Last actualiter und executive. Resp. Quid sibi velit: *peccatum inesse infanti executive*, vix divinaveris, nec facile quemquam inveneris, qui profunda ista, si Diis placet, sententia ante nostrum usus fuerit. Interim, si nil ultra intendit, quam infantem ejusmodi non modo peccato originali infectum nasci, verum etiam statim post nativitatem peccatis actualibus pollui, nos sibi adstipulantes habebit. Verum inde nullis fidiculis, nulla arte exsculpi potest poenam quoque peccati, seu damnationem, & quidem actualiter & executive miserum infantem jam in hac vita premere. Mira sane, sine nexu & soli Gerhardo frequentata est consequentia: ubicumque est peccatum actualiter, ibi sine mora adest poenae executio, ad minimum inchoate. Quid quaeso impedit, quo minus differatur executio? Tantum abest,

est, ut quidquam impediatur, ut hoc potius postulet gratia & longanimitas Divina, de qua modo. Tandem hanc hypothefin suam in crustare conatur auctoritate Libb. Symb: & testimoniis magnorum quorundam Ecclesiae nostrae Theologorum. Sed cum nulli, vel tironi in Theologicis ignotum sit, & pios confessores, & reliquos Theologos Lutheranos omnes a talibus tricis se longissime remove, praestantissimi praeterea Theologi loca adducta a strophis Gerhardinis felicissime vindicarint, non est, ut istis inmoremur.

§. VIII.

§. **U**ltima P. pr. monuimus, nullam idoneam allegari rationem, quare Spiritus Sanctus repente in versu nostro mutet stilum, nec adhibeat vocem *πάλιν*, nisi admittatur ea vocis *πάλιν* acceptio, quam nos adstruimus. Immo vero, dicet quis, allegavit utique Gerhardus talem rationem, eamque forte haud contemnendam, quippe de qua inventa mire exultat. Sane in *Supplementis*, quae Systemati suo adiecit p. 16. sq. vestrum illud ultimum argumentum hoc modo infringit:

Weil zu den Zeiten Pauli noch nicht alle Menschen als würdliche Sünder waren dargestellt worden, sondern weil dafel-

be in den künftigen zeiten bis an der Welt Ende noch immer hin geschehen solte; Eben darum hat auch der H. Geist in dem 19. v. nicht das Wort Alle, sondern das Wort Viele hinfetzen lassen. Weil das Wort viele materialiter alle die Menschen in sich begreift, die da schon wirklich als Sünder dargestellt worden, und noch ins künftige als Sünder solten dargestellt werden. Denn wann der H. Geist gesagt hätte: Gleich wie alle Menschen als Sünder sind dargestellt worden, so wäre das, so zu sagen, wieder die Wahrheit, oder wäre doch wenigstens, nicht gar zu accurat geredt gewesen, weil das Darstellen aller solcher Sünder noch nicht wirklich geschehen war. Hergegen das Wort Viele schickt sig an diesem Ort viel beqwemer, weil nemlich durch dasselbe formaliter nur eine große Menge angezeigt wird, doch so, daß dasselbe Wort materialiter secundum substratam materiam allerdings alle Menschen in sich faßet, weil ja wirklich auch alle nachfolgende Menschen bis am jüngsten Tag als Sünder wirklich solten dargestellt werden. Resp. Obscuriora quidem sunt hæc verba, quam ut facile capi queant, forte haud levi malæ causæ indicio; si quid tamen conjectando assequi licet, illorum hic est sensus: *de industria Spiritus Sanctus ambigue loquitur voce πολλοί usus, quia sic optime responderi potest ei, qui vim aoristi urgere vellet ac dicere, nondum omnes, eo tempore, constitutos fuisse peccatores. Huic enim regeři potest, neque de omnibus heic sermonem esse, ita tamen simul, ut quaerenti: Annon per multos illos intelligantur omnes? responderi queat affirmando. Sed quis ferat tricas insulas aut æquivocationem Spiritu Sancto indignissimam, ejurato pudore, fingi? Non nego, ut in aliis scriptis, ita in Sacro codice multa occurrere vocabula πολλοί ac phrasas ambiguas, si extra contextum considerentur. Sed intra eundem, ut fixum illis ac constantem, tribuamus significatum jubet Auctoris primarii summa sapientia scopusq; Scripturæ datæ. Itaque non de eo inter nos controversatur, num plures extra cotenxtum habeat vocabulum πολλοί significaciones, sed num intra eundem*

dem, & in hoc loco ex mente Spiritus Sancti mox indefinite pro *multis*, mox pro *omnibus* sumendum sit? Quod negamus & pernegamus. Scrupulus vero ab Aoristo petitus, quem heic injicit Gerhardus, nullius est pretii & ponderis. Tollitur enim observatione illa, in responsione ad objectionem primam p. 4. hujus P. de Aoristi natura & significatione formali.

§. IX.

Gerhardi argumentis contrariis exceptionibusque factum, ni fallor, quod satis est. Sed nec sicco, quod ajunt, loco omnino prætereunda est objectio, quæ ab auctoritate Theologorum præcipue puriori doctrinæ addictorum, quos fere omnes, paucis, e recentioribus potissimum, exceptis, deserimus, peti contra nos videtur posse. Verum salva res est, Theologorum in primis Lutheranorum apud nos fuit quidem semper, & est plurimi. Sed iidem nunquam a quoquam postularunt, ut præjudicio auctoritatis fascinari se patiantur, in iis imprimis, quæ à *ἀποστόλων* religionis, h. e. articulos fundamentales minime tangunt, quo multa Philologica, Exegetica & præfens quoque disceptatio jure refertur: Immo si validæ, quales in P. pr. allatas speramus, rationes cogant, in talibus dissentendi potestatem cuilibet non concedunt modo & Auctores ejus rei sunt, sed laudabili insuper exemplo sæpissime præeunt. Ut rem paulo clarius, brevissimis tamen, edisseramus, monendum in antecessum ad duas fere classes referri posse, qui e nostratibus a nobis dissentiunt. Quarum I: a per *πᾶσι*, intelligit *πάντες* sine limitatione, adeoque non minus 19. quam 18. verum de universalitate meriti Christi ratione adquisitionis exponit. Altera *πᾶσι* quidem pro *πάντες*, accipit, sed adjecta in apodoti limitatione, restringit. Sic quantum ad priorrem classem, Calovius in Bibliis illustratis ad h. l. *πᾶσι* autem, hic omnino dicuntur, qui modo *πάντες* dicti: omnes ergo in-

intelligendi, nec excipi ullus potest, nulla enim hic διασολή est, Rom. III: 21. Omnes in lumbis Adae fuerunt, omnes in ipso peccarunt Rom. V: v. 12. Ideo omnes peccatores constituti sunt, & super omnes condemnatio venit. Similiter Sebast. Schmidius Prælect. ad hunc l. τὸ πολλοὶ per omnes & κατὰ γενεάς eum in sensum, ut merita justitiæ omnibus debeantur, explicat. Posterioris exempla sunt, B. Hæphterus in Disputatione de justificatione X. §. 42. p. 886. & Clarissimus Stockius ad h. l. Quorum ille ita. *Justi constituuntur multi, i. e. omnes, quotquot per fidem gratiam & donum justitiæ accipiunt v. 17. Act. XXVI: 19. Hic: ἀμαρτωλοὶ κατὰ γενεάς οἱ πολλοί, i. e. qui ab Adamo per carnalem descendunt generationem: δίκαιοι κατὰ γενεάς οἱ πολλοί. i. e. omnes, qui in eum credunt.* Hisce præmissis, propius ad rem accedamus, Quo minus priorem illam sententiam amplectamur, obstant 1:º quod pro illa vocis πολλοὶ acceptio propria & formalis citra necessitatem deferatur, ejusque usus frequentissimo & prædominanti, quoties in comparatione vel oppositione reperitur, vis inferatur; nec minus mutatio stili a Spiritu Sancto heic adhibita ratione sua evidentissima spoliatur contra §. §. cap. nostri pr. II. III. & X. 2:º Quod, si per multos omnes intelligantur, phrasæ Paulinæ: ἀμαρτωλὸν κατὰ γενεάς & δίκαιον κατὰ γενεάς, plane contra naturam suam, & usum frequentissimum exponi debeant cf. Ejusdem Cap. §. §. IV. V. VI. quo non possumus non nosmet adversariorum irrisionibus & mysteriis exponere, ipsamque veritatem, quam defendimus, in contemptum adducere. 3:º Quod per expositionem illorum, qui in priorē classe consistunt, vix ac ne vix quidem, tautologiæ accusatio a Scriptore inspirato depellatur conf. §. VII. P. p. videre hoc licet in Magnis viris huic sententiæ addictis, qui, dici vix potest, quantopere se torqueant, ut discrimen aliquod inter versus 18 & 19:um Cap. nostri excogitent, eoque objectam tautologiam a se amoliantur. Sic Calovius distingvi versus illos h. m. autumat, ut in v. 18. designe-

designetur: *caussa meritoria absolutionis a peccatis, quae sit in justificatione nostra: & v. 19. subjungatur: causa meritoria imputationis justitiae Christi, quae itaem in justificatione fit; nominata Christi obedientia.* Sed, quoniam in utroque versu de merito Christi agi contendit, nullo modo expositio ejus exhaurit vim phrasium sub num. 2:0 modo adductarum, quippe quæ adplicatum justificationis & damnationis actum omnino inferunt, ut taceam illam neque reliquis plerisque in P. pr. adductis argumentis satisfacere. Neque Schmidius, & quantus quamque felix cateroquin interpres! ac hic rem tangere nobis videtur, cujus huc redit mens. v. 18. *paritatem effectuum indicari, quod, sicut Adamici peccati effectus est regnum mortis usque ad damnationem, ita effectus justitiae Christi sit regnum vitae ad justificationem vitae.* Nunc autem v. 19. *reddi causas istorum effectuum proximas, vel, si maxis, modum, quo isti effectus sunt propagabiles.* Certe subtiliora hæc sunt, quam ut Davus quivis, cujus similibus Apostolus in primis scripsit, non doctis solum, ex illis verbis discrimen inter duos hos versus capere queat. Videtur enim Paulus in v. 18. jam proximas horum effectuum causas allegasse, adeoque non opus habuisse eas de novo in v. 19. adducere: *παρανομίαν* enim Adami in v. 19. sine dubio est *παρανομία* allegatum v. 18. & *ὁπικον* Christi v. 19. *δικαιοσύνη* v. 18. nec dici potest modum, quo uterque effectus propagatur, in commate 19. clarioribus verbis, quam in 18. exprimi. *Posteriorem sententiam* non eadem tantum, sed aliæ insuper difficultates premunt. Dum enim in protasi versus nostri per *πᾶσι* denotari omnes sine exceptione homines putant, in apodosi vero idem adjectivum ad credentes restringunt, impingunt in canonem hermeneuticum §. IX. P. pr. ad calcem suppeditatum, idemque committunt vitium, quod in Apocatastaseos patronis summo jure taxant Theologi. Scilicet cum Matth. XXV: 46. instituitur comparatio inter vitam æternam & poenam æternam, hocque a nostris contra finitudinem cruciatuum infernalium incul-

inculcatur, Apocatastatici illi effugia quærentes vocem
ἀσώνυχον in protasi vitæ beatorum appositam de æternitate
 finem non habente, eandem vero vocem in apodosi pœnis
 impiorum adjectam, de limitata æternitate interpretari co-
 nantur; quod merito a nostratibus turpissimæ *Pseudiqueviciæ*
 accusatur. Quoniam vero operæ Typographicæ maximo-
 pere urgent, cogimur meditatiunculis hîc nostris, quibus
 utique majorem explanationem adjicere cogitabamus,
 hic imponere

FINEM.

